

Julia Grabowska

e-mail: 177548@student.ue.wroc.pl

ORCID: 0000-0003-4667-6682

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Obciążenia podatkowe związane z wprowadzeniem instytucji fundacji rodzinnej w Polsce

DOI: 10.15611/2023.54.1.03

JEL Classification: K34, H21, G39, M10

Streszczenie: W artykule przedstawiono perspektywę zmian w polskim systemie prawno-podatkowym w związku z uchwaleniem przez Sejm 14 grudnia 2022 r. ustawy o fundacji rodzinnej. Artykuł zawiera również charakterystykę instytucji fundacji rodzinnej jako nowego podmiotu na gruncie prawa podatkowego. Kolejną kwestią poruszoną w artykule są obszary dyskusyjne ustawy oraz proponowane kierunki zmian wybranych regulacji. Jako metody badawcze wykorzystano analizę tekstów aktów prawnych, dedukcję oraz krytykę piśmiennictwa.

Słowa kluczowe: fundacja rodzinna, firma rodzinna, system podatkowy, optymalizacja podatkowa, sukcesja

1. Wstęp

Projekt ustawy z dnia 22 marca 2021 r. o fundacji rodzinnej, opracowany przez Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii we współpracy z Ministerstwem Finansów, pojawił się w 2021 r. na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji. Był on odpowiedzią na potrzeby zgłaszane przez środowisko firm rodzinnych. Istotą projektu było wprowadzenie do polskiego systemu prawnego nowej instytucji – fundacji rodzinnej, ułatwiającej sukcesję oraz chroniącej majątek rodzinny przed rozdrobnieniem. Uzupełniająco instytucja fundacji rodzinnej wprowadza również preferencyjne reguły opodatkowania dla fundacji rodzinnych. Tak więc z perspektywy ekonomicznej fundacja odgrywałaby rolę stabilizatora kapitału, który zostałby powierzony wybranym beneficjentom (KPMG, 2022, s. 1).

Bill & Melinda Gates Foundation, David and Lucile Packard Foundation, Kulczyk Foundation czy Fundacja Rodziny Staraków to jedynie kilka wybranych fundacji spośród największych fundacji rodzinnych na świecie. Funkcjonuje również wiele przedsiębiorstw zarządzanych przez fundacje, np. firmy takie jak Rolex zarządzany przez fundację Hans Wilsdorf Foundation czy firma Lego zarządzana przez Lego Foundation i holding Kirkbi (Lewandowska, Kłowskiak i Lipiec, 2021, s. 108-109).

Po kilku latach prac oraz po przeprowadzeniu szerokich konsultacji społecznych i wprowadzeniu poprawek Sejm w dniu 14 grudnia 2022 r. uchwalił ustawę o fundacji rodzinnej (Ustawa o fundacji rodzinnej uchwalona na pos. nr 68 dnia 14 grudnia 2022 r., dalej ustawa o fundacji rodzinnej). Postulaty zgłaszane przez środowisko

firm rodzinnych znalazły swoje odzwierciedlenie w aktualnym brzmieniu ustawy (PWC, 2022a).

Do tej pory w polskim systemie prawnym nie było osobnej formy prawnej dla fundacji rodzinnych. Możliwe było posiłkowanie się przepisami z Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. z 1984 r., Nr 21, poz. 97 ze zm.). Według przepisów tejże ustawy fundacja może być utworzona do realizacji celów zgodnych z interesami użytecznymi społecznie i gospodarczo. Brak instytucji fundacji rodzinnej w polskim systemie prawnym wynikał zapewne z faktu, iż polski ustawodawca utożsamiał fundacje prywatne z konstruktami służącymi unikaniu opodatkowania (Mariański, 2020, s. 33).

Artykuł ma na celu opisanie, jakie zmiany mogą zostać wprowadzone do polskiego systemu podatkowego i prawnego na skutek proponowanych przez Sejm i Senat regulacji ustawy o fundacji rodzinnej. W artykule zastosowano takie metody badawcze, jak dedukcja, krytyka piśmiennictwa oraz analiza aktów prawnych.

2. Istota i cel ustawy o fundacji rodzinnej

Szacunki środowiska firm rodzinnych wskazują na to, że w Polsce funkcjonuje blisko 830 tys. firm rodzinnych, generujących przychód o łącznej wartości 322 mld zł w skali roku, a ich wkład w tworzenie PKB kształtuje się na poziomie ok. 18%. Z danych Instytutu Biznesu Rodzinnego wynika, że sukcesję planuje ok. 57% firm rodzinnych. Jedynie 8,1% następców przedsiębiorców deklaruje chęć poprowadzenia firmy stworzonej przez rodzinę lub rodziców. Dotychczasowym problemem dla wielu firm rodzinnych były ograniczone możliwości przekazania swojego biznesu oraz wysokie podatki niejednokrotnie pojawiające się w kontekście sukcesji przedsiębiorstw rodzinnych (Instytut Biznesu Rodzinnego, 2016, s. 27).

Do czasu, aż rozwiązania ustawy o fundacji rodzinnej wejdą w życie, aktualny status nie przewiduje możliwości powołania fundacji, która zapewniłaby sukcesje pokoleniową firmy rodzinnej. Do tej pory przedsiębiorcy firm rodzinnych, mając ograniczone możliwości przekazania przedsiębiorstwa, decydowali się na kilka alternatywnych rozwiązań. Właściciele często wybierali wariant podarowania lub przekazania w spadku swojego przedsiębiorstwa wybranej osobie. Takie rozwiązanie powodowało, iż właściciele nie mieli wpływu na dalszą przyszłość przedsiębiorstwa poza sukcesją w drugim pokoleniu. Sukcesja w przypadku spółek osobowych mogła zostać przeprowadzona tylko wtedy, gdy wszyscy współnicy spółki wyrażą na to zgodę oraz gdy jednocześnie umowa spółki przewiduje zmianę wspólnika. Tak więc dysponowanie udziałem w spółce osobowej mogło być zablokowane przez innych wspólników. Dla zapewnienia sukcesji przedsiębiorcy korzystali również z rozwiązań holdingowych. Mankamentem takiego rozwiązania były znaczne koszty budowy złożonych struktur i utrzymania sieci powiązań. Ścieżka giełdowa jest dedykowana jedynie firmom rodzinnym o dużej skali działalności. Z jednej strony pozwala ona na stopniową zmianę struktury właścicielskiej, z drugiej jednak strony rozwiązanie

to jest przeznaczone jedynie dla podmiotów, które spełnią szczegółowe wymagania oferty publicznej (Uzasadnienie z dnia 22 marca 2021..., s. 3-4).

Problem sukcesji dotyczy również spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2000 r. Nr 94, poz. 1037) wspólnicy mają możliwość całkowicie lub też częściowo ograniczyć wstąpienie do spółki spadkobiercy zmarłego wspólnika. Co więcej, przepisy Kodeksu spółek handlowych przewidują również ograniczenie lub też całkowite wyłączenie możliwości podziału udziałów pomiędzy spadkobierców zmarłego wspólnika. Mając na uwadze powyższe, można dojść do wniosku, iż polski system prawny nie gwarantuje stabilności prowadzenia biznesu, zgodnie z wolą założyciela. Polskie prawo koncentruje się głównie na ochronie indywidualnych interesów spadkobierców lub wspólników spółek. W efekcie prowadzi to do emigracji majątku. Polscy przedsiębiorcy decydują się przenieść majątek do zagranicznych fundacji takich krajów jak, Niemcy lub Szwajcaria (Jevakhoff i Cavailloles, 2017, s. 14; Ustawa z dnia 15 września 2000..., art. 183 § 1-2A).

Ustawa o fundacji rodzinnej jest odpowiedzią na potrzeby zgłaszane przez środowisko firm rodzinnych. Celem ustawy jest wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji fundacji rodzinnej ułatwiającej sukcesję oraz chroniącej majątek rodzinny przed rozdrobnieniem. Ustawa o fundacji rodzinnej reguluje kwestie tworzenia instytucji fundacji rodzinnej, jej funkcjonowania, rozwiązania, ewentualnej likwidacji. Sformułowano w niej również prawa i obowiązki beneficjenta oraz fundatora. Ustawa wprowadza także preferencyjne reguły opodatkowania dla fundacji rodzinnych. Inspiracją dla ustawodawcy były analogiczne instytucje, funkcjonujące w krajach, takich jak Dania, Niemcy lub Szwajcaria. Zadaniem nowej instytucji będzie realizacja celów wskazanych przez fundatora na podstawie przekazanego przez niego majątku (KPMG, 2022, s. 1).

3. Aspekty organizacyjno-prawne działalności fundacji rodzinnej

Utworzenie fundacji rodzinnej będzie możliwe zarówno za życia fundatora, jak i w jego testamencie. Przewiduje się, że fundacja będzie mogła zostać założona przez więcej niż jedną osobę, z wyjątkiem sytuacji, w których fundacja rodzinna byłaby tworzona na podstawie testamentu. Do powstania fundacji rodzinnej jest wymagane:

- a) złożenie oświadczenia o ustanowieniu fundacji rodzinnej w akcie założycielskim lub w testamencie,
- b) ustalenie statutu,
- c) sporządzenie spisu mienia,
- d) ustanowienie organów fundacji rodzinnej,
- e) wniesienie funduszu założycielskiego przed wpisaniem do rejestru fundacji rodzinnych (w przypadku ustanowienia fundacji rodzinnej w akcie założycielskim) lub

- f) wniesienie funduszu założycielskiego w terminie dwóch lat od dnia wpisania fundacji rodzinnej do rejestru (w przypadku ustanowienia fundacji rodzinnej w testamencie),
- g) wpisanie do rejestru fundacji rodzinnych (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 21)

Wpis fundacji rodzinnej do rejestru umożliwi jej uzyskanie osobowości prawnej. Zgłoszenie podmiotu do rejestru będzie obowiązkiem fundatora w przypadku fundacji rodzinnej utworzonej na podstawie testamentu zarządu. Majątek fundacji stanowiący zarówno mienie wniesione przez fundatora, jak i dochody przez nią osiągnięte stanowić będą fundusz założycielski, którego wartość nie powinna być niższa niż 100 tys. zł zarówno w trakcie jej działalności, jak i przy utworzeniu fundacji. Brak podjęcia czynności niezbędnych do rejestracji fundacji rodzinnej w organizacji będzie powodował rozwiązanie fundacji. Utworzenie fundacji rodzinnej będzie musiało więc zostać zgłoszone do sądu rejestrowego w terminie 6 miesięcy od dnia sporządzenia aktu założycielskiego albo otwarcia testamentu. W innym przypadku fundacja rodzinna w organizacji z mocy prawa ulegnie rozwiązaniu (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 5, 12, 16, 20).

Fundatorem fundacji rodzinnej, zgodnie z projektem ustawy, musi być osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych. Do zadań fundatora należy ustalenie statutu fundacji, który w jasny sposób określi m.in. cele fundacji, jej beneficjentów, zasady powoływania, odwoływania, obowiązki oraz uprawnienia zarządu. Według przepisów ustawy fundator nie odpowiada za zobowiązania fundacji (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 3 ust. 1, art. 11-15).

Organami fundacji rodzinnej będą: zarząd, rada nadzorcza oraz zgromadzenie beneficjentów. Zarząd będzie odpowiadał za realizację celów fundacji i gospodarowanie jej majątkiem zgodnie z wolą fundatora. Do jego zadań należą również: prowadzenie spraw fundacji rodzinnej, reprezentowanie jej, podejmowanie czynności związanych z zapewnieniem płynności finansowej i wypłacalności, tworzenie, prowadzenie i aktualizowanie listy beneficjentów zgodnie z przepisami ustawy oraz zasadami zawartymi w statucie. Fundator ma obowiązek powołać radę nadzorczą w sytuacji, gdy liczba beneficjentów przekracza 25 osób. Rada nadzorcza pełni funkcje nadzorcze w stosunku do zarządu. Najnowszy projekt ustawy przewiduje, iż członek rady nadzorczej powołuje fundator na 5-letnią kadencję, który nie może pełnić jednocześnie funkcji członka zarządu i funkcji członka rady nadzorczej (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 52 ust. 1, art. 62 ust. 1, art. 66, 67).

Beneficjentem fundacji rodzinnej będzie mogła zostać osoba fizyczna lub organizacja pożytku publicznego. Beneficjent będący osobą fizyczną, który nie jest spokrewniony z fundatorem, nie będzie mógł skorzystać z preferencyjnych zasad opodatkowania w przypadku otrzymywania świadczeń od fundacji. Ustawa jasno precyzuje, czym może być to świadczenie. Są to m.in. składniki majątkowe, w tym środki pieniężne, rzeczy lub prawa, przeniesione na beneficjenta albo oddane beneficjentowi do korzystania przez fundację rodzinną zgodnie ze statutem. Tak więc

z dochodów i majątku fundacji rodzinnej będzie można finansować np. koszty utrzymania, kształcenia lub leczenia beneficjentów lub też wydatki na cele statutowe organizacji pożytku publicznego. Ważną z praktycznego punktu widzenia informacją jest to, iż beneficjentem fundacji rodzinnej może być sam fundator. Oznacza to, iż fundator nabywałby świadczenia od fundacji na zasadach analogicznych do pozostałych beneficjentów (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 3, 30).

Artykuł 6 ustawy o fundacji rodzinnej zakłada, że co do zasady fundacja rodzinna nie będzie miała możliwości prowadzenia działalności gospodarczej. Już na poziomie projektu ustawy z dnia 22 marca 2021 r. wykluczono możliwość wpisywania fundacji rodzinnych do rejestru przedsiębiorców. Katalog czynności, które będą mogły być podejmowane przez fundacje rodzinne, obejmuje czynności z zakresu zarządzania i inwestowania majątkiem, m.in. takie jak (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 6):

- a) zbywanie mienia, którego fundacja będzie posiadaczem lub właścicielem (o ile mienie to nie zostało nabyte wyłącznie w celu dalszego zbycia),
- b) najem, dzierżawa lub udostępnianie mienia,
- c) przystępowanie i uczestnictwo w spółkach handlowych, funduszach inwestycyjnych, spółdzielniach oraz podmiotach o podobnym charakterze mających swoją siedzibę w kraju lub zagranicą,
- d) nabywanie i zbywanie papierów wartościowych, instrumentów pochodnych i praw o podobnym charakterze,
- e) udzielanie pożyczek spółkom kapitałowym, w których fundacja rodzinna będzie posiadać udziały lub akcje,
- f) udzielanie pożyczek spółkom osobowym, w których będzie uczestniczyć jako wspólnik,
- g) udzielanie pożyczek beneficjentom fundacji,
- h) obrót zagranicznymi środkami płatniczymi należącymi do fundacji rodzinnej w celu dokonywania płatności związanych z jej działalnością,
- i) prowadzenie przedsiębiorstwa w ramach gospodarstwa rolnego.

4. Polityka fiskalna zaprojektowana dla fundacji rodzinnych

Samo założenie fundacji rodzinnej, przekazanie do niej majątku oraz wniesienie jakichkolwiek aktywów nie będzie opodatkowane podatkiem od czynności cywilno-prawnych oraz podatkiem dochodowym od osób prawnych, tak więc ustawodawca zadbał o neutralność podatkową w tym obszarze. Ustawa zakłada brak opodatkowania dla fundatora przy wnoszeniu majątku do fundacji. Według aktualnego brzmienia ustawy wniesienie majątku do fundacji pozostanie neutralne podatkowo z perspektywy fundatora. „Wyzbycie się majątku” przez fundatora na skutek wniesienia tego majątku do fundacji nie będzie generowało obowiązku zapłaty podatku z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych (Ministerstwo Rozwoju i Technologii, 2023)

Fundacja rodzinna będzie podatnikiem na gruncie przepisów Ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. 1992 Nr 21, poz. 86; dalej updop, ustawa CIT). W art. 131 założono, iż zwolnienie fundacji rodzinnej z opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych będzie wyłącznie w zakresie prowadzonej działalności wskazanej w art. 6 ustawy o fundacji rodzinnej. Działalność gospodarcza wykraczająca poza zakres określony w wyżej przytoczonym artykule i art. 6 ustawy o fundacji rodzinnej podlega opodatkowaniu podatkiem sankcyjnym. Dochody uzyskane z działalności gospodarczej wykraczającej poza zakres wskazany w ustawie zostaną więc obciążone stawką „sankcyjną”. W obecnym brzmieniu wydaje się, że będzie to dotyczyć tylko tej działalności, która nie jest zgodna z ustawą, a nie od całości dochodów fundacji. Sankcyjna stawka podatku ma na celu wykluczenie ryzykownych czynności z zakresu prowadzonej przez fundację działalności gospodarczej (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 131 ust. 5 pkt. 6).

Według aktualnego brzmienia ustawy przekazywanie środków na rzecz beneficjentów, zarówno w postaci świadczeń, jak i mienia (w przypadku rozwiązania fundacji rodzinnej), będzie opodatkowane na gruncie podatku dochodowego od osób prawnych podatkiem w wysokości 15% podstawy opodatkowania. Podatek CIT będzie więc odroczony do momentu dystrybucji środków do beneficjenta (lub też fundatora w przypadku, kiedy fundator będzie jednocześnie beneficjentem) i wyniesie 15% wartości dystrybucji. Idea stojąca za mechanizmem opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych samej fundacji jest zbliżona do systemu opodatkowania według ryczałtu dochodowego od spółek kapitałowych (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 133 pkt. 5).

Tabela 1. Obciążenia podatkowe wynikające z regulacji ustawy o fundacji rodzinnej z perspektywy fundatora oraz fundacji

Podatek \ Podatnik	Podatek dochodowy od osób fizycznych	Podatek dochodowy od osób prawnych	Podatek od spadków i darowizn	Podatek od czynności cywilno-prawnych
1	2	3	4	5
Fundator				
Przekazanie majątku do fundacji	Zwolnione z opodatkowania	–	–	Zwolnione z opodatkowania
Fundacja				
Prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie wskazanym w art. 6 ustawy o fundacji rodzinnej	–	Zwolnione z opodatkowania	–	–

Tabela 1, cd.

1	2	3	4	5
Prowadzenie działalności gospodarczej poza zakresem wskazanym w art. 6 ustawy o fundacji rodzinnej	–	Podlega opodatkowaniu podatkiem w wysokości 25% podstawy opodatkowania	–	–
Przekazywanie środków beneficjentom zarówno w postaci świadczeń, jak i mienia w związku z rozwiązaniem fundacji	–	Podlega opodatkowaniu podatkiem w wysokości 15% podstawy opodatkowania	–	–
Dywidendy i inne zyski kapitałowe otrzymywane od spółek, których fundacja jest właścicielem lub udziałowcem	–	Zwolnione z opodatkowania	–	–
Nieodpłatne nabycie majątku	–	Zwolnione z opodatkowania	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022).

Fundacja, z uwagi na fakt, że skorzysta ze zwolnienia podmiotowego jako podatnik podatku CIT, nie będzie zobligowana do zapłaty podatku od otrzymanych dywidend lub zysków kapitałowych od spółek, których będzie właścicielem lub udziałowcem (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 133 pkt. 3).

Tabela 2. Obciążenia podatkowe wynikające z regulacji ustawy o fundacji rodzinnej z perspektywy beneficjenta

Podatnik Podatek	Podatek dochodowy od osób fizycznych	Podatek dochodowy od osób prawnych	Podatek od spadków i darowizn	Podatek od czynności cywilno-prawnych
1	2	3	4	5
Beneficjent				
Beneficjent będący osobą fizyczną				
Otrzymanie świadczenia alimentacyjnego od fundacji	Zwolnione z opodatkowania	–	–	–

1	2	3	4	5
Nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych będących przedmiotem świadczenia	Podlega opodatkowaniu podatkiem w wysokości 15% podstawy opodatkowania, gdy beneficjent nie jest najbliższą rodziną fundatora	–	Zwolnione z opodatkowania	–
Beneficjent będący osobą prawną				
Nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych będących przedmiotem świadczenia	–	Podlega opodatkowaniu podatkiem w wysokości 15% podstawy opodatkowania	Zwolnione z opodatkowania	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022).

Opodatkowanie fundacji rodzinnej i beneficjentów co do zasady uwzględnia więźki rodzinne z fundatorem. W zakresie podatku od spadków i darowizn projekt ustawy o fundacji rodzinnej z 22 marca 2021 r. zakładał, iż sposób opodatkowania nabycia świadczeń fundacji rodzinnych powinien uwzględniać nieopodatkowanie nabycia tychże świadczeń przez najbliższych fundatora. Zwolnienie z opodatkowania miałyby dotyczyć również nabycia mienia sfinansowanego przez fundatora. Projekt przewidywał, że zwolnieniem objęte będą nie tylko świadczenia, których źródłem sfinansowania był majątek bezpośrednio wniesiony przez fundatora, ale także te, które pochodzą z mienia nabytego w zamian za wniesione przez fundatora składniki majątku oraz dochody uzyskane z tych źródeł, bądź nabyte za nie składniki mienia. Zwolnienie dotyczyło również nabycia przez beneficjentów mienia po likwidacji fundacji rodzinnej oraz jego zwrotu fundatorowi. Pozostała część świadczeń na rzecz beneficjentów miała być opodatkowana stawką podatku 19% (Uzasadnienie projektu ustawy o fundacji rodzinnej z 22.03.2021, s. 36).

Zgodnie z brzmieniem ustawy z 14 grudnia 2022 r., według art. 131 ustawy o fundacji rodzinnej, nabycie przez beneficjentów własności rzeczy lub praw majątkowych będących przedmiotem świadczenia oraz stanowiących mienie otrzymane w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej nie podlega opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn, bez względu na pokrewieństwo pomiędzy beneficjentem a fundatorem. Jednakże w sytuacji, gdy fundacja będzie chciała przekazać środki na rzecz osób trzecich, które nie są beneficjentami wskazanymi przez fundatora, osoba trzecia będzie musiała zapłacić podatek od spadków i darowizn, lecz nie będzie obciążona zapłatą podatku PIT z tytułu nabycia tychże środków od fundacji (Ustawa o fundacji rodzinnej..., 2022, art. 131).

Beneficjenci nabywający świadczenia fundacji rodzinnej, będący najbliższą rodziną fundatora, będą zwolnieni z opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Pozostali beneficjenci, spoza tzw. „grupy zerowej”, będą zobowiązani zapłacić zryczałtowany podatek dochodowy od przychodu według stawki 15%, potrącany przez fundację rodzinną, działającą w charakterze płatnika. (Ministerstwo Rozwoju i Technologii, 2023).

W ostatnim etapie prac legislacyjnych Senat zaproponował poprawkę, dzięki której opodatkowanie fundacji rodzinnej byłoby znacznie korzystniejsze. Poprawka miała na celu umożliwienie stosowania w odniesieniu do fundacji rodzinnej przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, stanowiących tzw. CIT estoński. Obowiązujące przepisy uniemożliwiają „łączenie” fundacji rodzinnej z tą formą opodatkowania. Zgodnie z art. 28j ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych przepisy o tej formie opodatkowania nie mają zastosowania, gdy wspólnikiem spółki jest ktokolwiek inny niż osoba fizyczna wskazana w przepisie (Ustawa z dnia 15 lutego 1992..., art. 28j ust. 1 pkt. 4).

5. Dyskusyjne regulacje ustawy o fundacji rodzinnej

Na etapie prac sejmowych posłowie przyjęli 7 poprawek spośród 10 pozytywnie zaopiniowanych przez Komisję Gospodarki i Rozwoju. Do najistotniejszych zmian, jakie wprowadzono na etapie prac sejmowych, należy m.in. możliwość odliczenia od podstawy opodatkowania mienia wniesionego przez fundatora do fundacji w przypadku likwidacji fundacji rodzinnej. Projekt ustawy przewidywał, iż 15% podatek dochodowy od osób prawnych należałoby uiszczyć od całej wartości majątku. Posłowie przyjęli również poprawkę dotyczącą doprecyzowania konsekwencji przekroczenia dozwolonej działalności, wykonywanej przez fundację rodzinną określoną w art. 6 ustawy o fundacji rodzinnej. W konsekwencji stawka podatku dochodowego od osób prawnych, jakim byłaby obciążona fundacja, wyniosłaby 25% podstawy opodatkowania.

Kolejną istotną zmianą, jaką przyjęli posłowie, jest objęcie fundacji rodzinnej podatkiem od nieruchomości komercyjnych. Z punktu widzenia podatnika jest to niekorzystna regulacja. W momencie, gdy wartość nieruchomości posiadanych przez fundację przekroczy 10 mln zł, fundacja będzie zobligowana zapłacić miesięcznie podatek w wysokości 0,035% sumy wartości początkowej budynków pomniejszonej o kwotę 10 mln zł. Przepisy regulujące opodatkowanie tym rodzajem podatku przychodowego zostały wprowadzone w celu zapobiegania unikaniu opodatkowania przez podmioty posiadające aktywa w postaci nieruchomości o znacznej wartości. Z założenia podatek od nieruchomości komercyjnych miał być podatkiem sankcyjnym, nakładanym na podatników zbyt agresywnie wykorzystujących prawo podatkowe. Według aktualnego brzmienia ustawy o fundacji rodzinnej fundacja jest zwolniona z podatku dochodowego od osób prawnych, tak więc jakakolwiek niewłaściwa optymalizacja podatkowa jest w tym przypadku niemożliwa. Obciążenie to będzie re-

kompensowane na gruncie podatku CIT. Kwotę zapłaconego za dany miesiąc podatku minimalnego od nieruchomości komercyjnych fundacja będzie mogła odliczyć od zaliczki na podatek CIT, a kwotę zapłaconego i nieodliczonego w roku podatkowym podatku odliczyć w zeznaniu CIT od podatku (Wickel i Goździewska, 2022).

Pomimo pozytywnego stanowiska Komisji Gospodarki i Rozwoju poprawka dotycząca rozszerzenie kręgu fundatorów o osoby prawne nie uzyskała aprobaty Sejmu. Podtrzymano, że jedynie osoba fizyczna może być fundatorem w fundacji rodzinnej. Aprobata nie uzyskała również poprawka mająca na celu jasne wskazanie w treści ustawy, iż wniesienie mienia do fundacji nie stanowi odpłatnego zbycia i nie podlega opodatkowaniu. Normę dotyczącą wniesienia mienia do fundacji można ustalić na podstawie obowiązujących już przepisów, niemniej jednak doprecyzowanie tej kwestii zwiększyłoby przejrzystość ustawy (PWC, 2022a).

Niejasny pozostaje zapis dotyczący ograniczenia działalności gospodarczej prowadzonej przez fundację rodzinną do kilku obszarów. W zapisie dotyczącym inwestowania w nieruchomości, fundusze inwestycyjne lub w udziały i akcje w spółkach zastrzeżono, że fundacja nie może nabywać mienia w celu dalszego zbycia. Ustawodawca na etapie prac sejmowych nie doprecyzował, co należy rozumieć przez nabywanie w celu dalszego zbycia. Z praktycznego punktu widzenia przedsiębiorcy mogą kupić udziały w dobrze prosperującej spółce, po czym sprzedać je w momencie, gdy ich wartość zacznie spadać lub spółka będzie mieć złe perspektywy gospodarcze. Wątpliwe pozostawałoby, czy odsprzedaż takich udziałów będzie obciążona opodatkowaniem 25% sankcyjną stawką podatku dochodowego od osób prawnych (Rochowicz, 2022).

Sankcyjna, 25% stawka podatku dochodowego od osób prawnych nie powinna zniechęcać potencjalnych zainteresowanych, gdyż ma ona na celu wykluczenie ryzykownych czynności z zakresu prowadzonej przez fundację działalności gospodarczej. Czynności przewidziane w art. 6 ustawy o fundacji rodzinnej mają ułatwiać czerpanie zysków, ale w żaden sposób nie narażać fundacji na ryzyko utraty posiadanego majątku. Tak więc, pomimo ograniczeń, zakres czynności, które może prowadzić fundacja w ramach działalności gospodarczej, pozostaje atrakcyjny. Fundacja rodzinna ma z założenia chronić posiadany majątek, a prowadzenie działalności gospodarczej wiąże się z ryzykiem jego utraty, tak więc limity czynności w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej są jak najbardziej uzasadnione. Z perspektywy fundacji, mając na uwadze zwolnienie podmiotowe z podatku dochodowego od osób prawnych oraz w ramach prowadzonej działalności gospodarczej wskazanej w ustawie, ostateczny, zryczałtowany podatek dochodowy w wysokości 15%, płatny przez fundację w momencie wypłaty świadczenia dla beneficjentów, nawet bez możliwości rozpoznania kosztów podatkowych, wydaje się być korzystnym rozwiązaniem (Ustawa o fundacji rodzinnej..., art. 6).

Senat postulował możliwość korzystnego wniesienia do fundacji rodzinnej mienia posiadanego przez zagraniczną fundację prywatną, co umożliwiłoby powrót do Polski kapitału polskich przedsiębiorców rodzinnych, którzy w oczekiwaniu na

wdrożenie odpowiednich rozwiązań sukcesyjnych skorzystali z fundacji zagranicznych. Już z samej perspektywy interesów polskiej gospodarki przyjęcie tej poprawki gwarantowałoby powrót do Polski „utraconego” kapitału przedsiębiorstw rodzinnych. Sejm nie zgodził się na wprowadzenie powyższej regulacji, w konsekwencji wycofanie aktywów z fundacji rodzinnych za granicą, a następnie ulokowanie ich w polskiej fundacji rodzinnej będzie opodatkowane na gruncie podatku dochodowego od osób fizycznych. Wynika to z faktu, iż w pierwszej kolejności należałoby rozwiązać prywatną fundację zagraniczną, a od otrzymanych po tej fundacji aktywów uścić podatek dochodowy od osób fizycznych. Biorąc pod uwagę fakt, iż podatek musiałby być zapłacony od wartości rynkowej aktywów, konieczność zapłacenia podatku może utrudniać powrót polskiego kapitału (Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 stycznia 2023..., s. 16).

6. Zakończenie

Do niewątpliwych zalet uchwalonej przez sejm ustawy o fundacji rodzinnej należy wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji fundacji rodzinnej. Stanowi to silną zachętę do zaplanowania przyszłości dla firm rodzinnych, takich jak Drutex, Dr Irena Eris, Oknoplast. Zachowanie ciągłości firmy, utrzymanie majątku rodzinnego w jednych rękach i zabezpieczenie majątku przed jego rozdrobnieniem są to tylko niektóre z korzyści, jakie zyskają polscy przedsiębiorcy.

Fundacja rodzinna dla wielu przedsiębiorców firm rodzinnych będzie stanowić brakujące dotychczas rozwiązanie, umożliwiające prowadzenie działalności w przyszłości zgodnie z wolą założyciela oraz ochronę integralności majątku. Dużą zachętą dla przedsiębiorców są również zwolnienia podatkowe oraz preferencyjne zasady opodatkowania. Niemniej jednak głównym zadaniem fundacji rodzinnej nie powinna być optymalizacja podatkowa, lecz ochrona majątku przed rozproszeniem lub zmarnotrawieniem przez nieuzasadnione rozporządzenie nim przez członków rodziny lub spadkobierców. W konsekwencji, ponieważ sukcesja w modelu fundacji rodzinnej odbywa się tylko raz przy jej utworzeniu, podmiot nie będzie narażony na ryzyko związane z przedwczesną śmiercią właścicieli firmy.

Niekorzystne z perspektywy podatnika jest ograniczenie zwolnienia z podatku dochodowego od osób fizycznych jedynie beneficjentów należących do tzw. grupy zerowej. W praktyce oznaczać to będzie, iż wypłaty dla dalszej rodziny, takiej jak synowa, zięć lub kuzynostwo, opodatkowane będą podwójnie, zarówno na poziomie fundacji, podatkiem dochodowym od osób prawnych w wysokości 15%, jak i na poziomie beneficjenta stawką 15% PIT. Zagrożeniem dla samych zainteresowanych może być również regulacja, według której opieszałość w podjęciu czynności niezbędnych do rejestracji fundacji rodzinnej w organizacji będzie powodowała rozwiązanie fundacji.

Z perspektywy interesów polskiej gospodarki regulacje zawarte w ustawie pozwolą na zatrzymanie kapitału w kraju oraz zwiększą szanse na umocnienie pozycji rynkowej polskich firm.

Podsumowując, im projekt ustawy o fundacji rodzinnej znajduje się dalej na ścieżce legislacyjnej, tym proponowane w nim rozwiązania podatkowe wydają się korzystniejsze z perspektywy potencjalnych fundatorów i beneficjentów fundacji. Pewne zagadnienia wymagają co prawda dalszego doprecyzowania na etapie dalszych prac legislacyjnych, niemniej ustawa stanowi odpowiednio wyważony kompromis, proponując w obecnym brzmieniu korzystne i atrakcyjne rozwiązania w zakresie opodatkowania. Ustawa powinna wejść w życie po upływie 3 miesięcy od dnia jej ogłoszenia, zatem, jeżeli zostanie sprawnie przyjęta przez Sejm, założenie fundacji rodzinnej dla polskich przedsiębiorców może być możliwe już w 2023 r.

Literatura

- Gawlak, M. (2022). *Polska fundacja rodzinna – aktualizacja podstawowych założeń projektu ustawy*. Pobrane 8 stycznia 2023 r. z <https://cgolegal.pl/baza-wiedzy/doradztwo-sukcesyjne/polska-fundacja-rodzinna-aktualizacja-podstawowych-zalozen-projektu-ustawy>
- Instytut Biznesu Rodzinnego. (2016). *Firma rodzinna to marka. Raport*. Poznań: Instytut Biznesu Rodzinnego.
- Jevakhoff, A. i Cavaiollès, D. (2017). *Le rôle économique des fondations. Rapport N° 2017-M-008.*, IGF. Pobrane 18 stycznia 2023 r. z <https://www.fondationcaritasfrance.org/wp-content/uploads/2018/12/rapport-IGF-role-economique-fondations-1.pdf>
- Kłowskiak, M. (2021). Planowanie sukcesyjne działalności gospodarczej a podatek dochodowy od osób fizycznych. *Doradztwo Podatkowe – Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych*, (8), 47-54.
- KPMG. (2022, 10 listopada). *Tax Alert: Nowy projekt ustawy o fundacji rodzinnej*. Warszawa. Pobrane 20 stycznia 2023 r. z <https://kpmg.com/pl/pl/home/insights/2022/11/tax-alert-nowy-projekt-ustawy-o-fundacji-rodzinnej.html>
- Laprus, A. i Doroszuk, A. (2023, 16 stycznia). *Fundacja Rodzinna – wszystko o nowej instytucji w polskim prawie. Jakie zmiany w prawie wprowadzają fundacje rodzinne?*. EY Polska. Pobrane 20 stycznia 2023 r. z https://www.ey.com/pl_pl/law/fundacja-rodzinna-wszystko-o-nowej-instytucji-w-polskim-prawie
- Lewandowska, A., Kłowskiak, M. i Lipiec, J. (2021). Fundacja rodzinna. Aspekty ekonomiczne i prawnopodatkowe. *Co do zasady. Studia i analizy prawne*, (1), 101-119.
- Mariański, A. (2020). Opodatkowanie fundacji rodzinnych, czyli dokąd zmierza tzw. uszczelnianie systemu podatkowego. *Przegląd Podatkowy*, (4), 32-40.
- Ministerstwo Rozwoju i Technologii. (2023, 7 lutego). *Fundacja rodzinna*. Pobrano 7 lutego 2023 r. z <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/fundacja-rodzinna-z-podpisem-prezydenta>
- Projekt ustawy o fundacji rodzinnej z 22 marca 2021 r. Pobrane 3 grudnia 2022 r. z <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/2/12344906/12774288/12774289/dokument495490.pdf>
- PWC. (2022a). *Alert prawny ustawa o fundacji rodzinnej uchwalona*. Pobrane 18 grudnia 2022 r. z <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/alert-prawny-ustawa-o-fundacji-rodzinnej-uchwalona.html>
- PWC. (2022b). *Fundacja rodzinna jako prawno-podatkowe narzędzia sukcesji międzypokoleniowej*. Pobrane 18 grudnia 2022 r. z <https://studio.pwc.pl/aktualnosci/legislacja/fundacja-rodzinna-jako-prawno-podatkowe-narzedzia-sukcesji-miedzypokoleniowej>
- Rochowicz, P. (2022, 16 grudnia). *Fundacje rodzinne do zarządu majątkiem, a nie do spekulacji i oszustw podatkowych*. Pobrane 18 grudnia 2022 r. z <https://www.prawo.pl/podatki/fundacje-rodzinne-do-zarzadu-majatkciem-a-nie-do-spekulacji-i,518862.html>

- TaxNet. (2022, 24 listopada). *Fundacja rodzinna a podatki. Jakie zasady szykuje rząd?*. Pobrane 18 grudnia 2022 r. z https://www.podatki.biz/artykuly/fundacja-rodzinna-a-podatki-jakie-zasady-szykuje-rzad_16_51796.htm
- Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 stycznia 2023 r. w sprawie ustawy o fundacji rodzinnej. Pobrano 31 stycznia 2023 r. z <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/5AE954108A69333BC1258936004DBDB7/%24File/2944.pdf>
- Ustawa o fundacji rodzinnej uchwalona na pos. nr 68 dnia 14 grudnia 2022 r. Pobrane 22 grudnia 2022 r. z [https://orka.sejm.gov.pl/opinie9.nsf/nazwa/2798_u3/\\$file/2798_u3.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie9.nsf/nazwa/2798_u3/$file/2798_u3.pdf)
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. z 1984 r. Nr 21, poz. 97 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. 1992 Nr 21, poz. 86)
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2000 r. Nr 94, poz. 1037)
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. z 1983 r. Nr 45, poz. 207 z późn. zm.)
- Uzasadnienie projektu ustawy o fundacji rodzinnej z 22.03.2021. Pobrane 10 stycznia 2023 r. z <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/2/12344906/12774288/12774289/dokument495492.pdf>
- Wickel, T. i Goździowska, P. (2022, 16 grudnia). *Tax alert – Ustawa o polskiej fundacji rodzinnej przyjęta przez Sejm*. Pobrane 18 grudnia 2022 r. z <https://ssw.solutions/pl/ustawa-o-polskiej-fundacji-rodzinnej-przyjeta-przez-sejm/>

Tax Burdens Resulting from the Implementation of Family Foundation Institution in Poland

Abstract: The paper presents the perspective of changes in the Polish legal and tax system in connection with the adoption by the Polish Parliament the Act of 14 December 2022 on a family foundation. The article also includes a characterization of the institution of a family foundation as a new entity under tax law. Another issue raised in the article are the discussion areas of the Act and the proposed directions of changes in the discussed regulations. The paper uses the review and analysis of legal acts, deduction, as well as literature review and analysis as research methods.

Keywords: family foundation, family business, tax system, tax optimization, succession